

Prof. dr hab. Stanisław Żerko
Instytut Zachodni w Poznaniu
Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni

INSTYTUT HISTORII PAN	
08.03.2022	

**Recenzja habilitacyjna dorobku naukowego,
działalności dydaktycznej i popularyzacyjnej
dr. Jarosława Suchoplesa**

Uwagi wstępne

Już na wstępie zaznaczę, że moja dorobku naukowego oraz działalności dydaktycznej i popularyzacyjnej dr. Jarosława Suchoplesa jest pozytywna i że opowiadam się za przyznaniem mu stopnia doktora habilitowanego.

Jarosław Suchoples (stopień doktora filozofii nauk humanistycznych) uzyskał w 2000 r. w Instytucie Historii uniwersytetu w Helsinkach na podstawie dysertacji „Finland and the United States, 1917-1919. Early Years of Mutual Relations”. Promotorem rozprawy był znany także w Polsce fiński historyk prof. Matti Klinge. Monografia ukazała się dwa lata później po polsku (*Finlandia w polityce Stanów Zjednoczonych 1917-1919*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2002).

Ocenie mojej nie może podlegać wcześniejszy, włącznie z rozprawą doktorską, dorobek Jarosława Suchoplesa. Wątpliwości moje wzbudziło natomiast początkowo, że jako swe habilitacyjne osiągnięcie naukowe wnioskodawca przedstawił dzieło będące swego rodzaju kontynuacją właśnie monografii doktorskiej. Z drugiej jednak strony nie istnieją formalne przeciwskazania, nakazujące w przypadku pracy habilitacyjnej odejść od wcześniej badanej i opracowywanej problematyki. Dodam, że dr Suchoples jest pracownikiem naukowym uniwersytetu w Jyväskylä w Finlandii, a jego związki z tym krajem wieloletnie i silne. Dorobek naukowy habilitanta w ostatnich dwudziestu latach jest na tyle cenny, że wątpliwości ustępują.

Żerko

Droga zawodowa habilitanta; działalność dydaktyczna i organizacyjna

Zwraca uwagę wyjątkowo urozmaicona droga zawodowa dr. Jarosława Suchoplesa. Pracował on w kilku ośrodkach w kraju i za granicą, w Polsce m. in. jako analityk w warszawskim Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych, jako pracownik naukowy w Centrum Studiów Niemieckich i Europejskim im. Willy Brandta Uniwersytetu we Wrocławiu, w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego, w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Mazursko-Warmińskiego w Olsztynie.

Za granicą habilitant pracował jako *Lehrbeauftragte* (wykładowca) w Instytucie Europy Północnej berlińskiego Humboldt-Universitaet, a niecodziennym epizodem w jego biografii jest dwuletni pobyt w Malezji, gdzie był *Associate Professor* kolejno w dwóch instytutach Państwowego Instytutu Malezyjskiego w Bangi k. Kuala Lumpur. Od 2019 r. dr Suchoples jest *Senior Research Fellow* w Instytucie Muzyki, Sztuki i Badań nad Kulturą Uniwersytetu w Jyväskylä w Finlandii. Tym samym pozostał wierny swym zainteresowaniom naukowym, związanym z najnowszą historią Finlandii i rolą tego kraju w stosunkach międzynarodowych.

W przekazanej dokumentacji habilitant wymienia przedmioty (wraz z liczbą zrealizowanych godzin), z których prowadził ćwiczenia, wykłady, seminaria lub translatoria na wymienionych powyżej uczelniach. Z zamieszczonego wykazu wynika, że habilitant zdobył duże doświadczenie w tym zakresie, które obecnie rozwija na uniwersytecie fińskim.

Jeżeli chodzi o działalność organizacyjną, dr Suchoples wymienia przygotowanie kilku konferencji międzynarodowych (w Finlandii i w Malezji habilitant był przewodniczącym komitetów organizacyjnych czterech łącznie konferencji), naukowo-dydaktycznych objazdów studenckich (w wymiarze międzynarodowym), a także niecodzienne dla pracy historyka przedsięwzięcia, jak przegląd filmów o I wojnie światowej na uniwersytecie w Malezji.

Poza tym dr Suchoples wystąpił jako referent na ok. 20 konferencjach międzynarodowych, w większości odbywających się za granicą.

Habilitant jest od prawie 10 lat recenzentem projektów badawczych na jednym z uniwersytetów w Sztokholmie oraz recenzentem dwóch zagranicznych czasopism: we Włoszech i na Tajwanie.

W dokumentacji znalazłem też słowa podziękowania dla dr. Jarosława Suchoplesa za udział w organizacji wystawy w polskim Centrum Badań Historycznych w Berlinie.

Wnioskodawca jest członkiem polsko-niemieckiego towarzystwa naukowego, członkiem Brytyjskiej Grupy Badań Studyjnych nad Rewolucją Rosyjską, a także zasiada w Radzie Naukowej rocznika „Reality of Politics”, wydawanego w toruńskiej oficynie Adam Marszałek. Roczника, dodajmy, wyjątkowo mało znanego.

Wszystko to każe stwierdzić, że działalność habilitanta w tym zakresie można określić mianem daleko wychodzącej poza przeciętność, rozległą, zróżnicowaną, realizowaną głównie za granicą.

Osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego

We wniosku skierowanym do Instytutu Historii PAN dr Suchoples określił swym osiągnięciem naukowym będącym podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia przede wszystkim opracowanie *Finlandia w dokumentach Departamentu Stanu USA w latach 1917-1919*. Trzeba tu jednak zaznaczyć, że chodzi tu o dwa tomy dotyczących głównie problematyki fińskiej (choć nie tylko, do czego wypadnie jeszcze wrócić) amerykańskich dokumentów dyplomatycznych z okresu wskazanego w tytule. Wydane zostały po angielsku w dwóch różnych wydawnictwach, polskim i niemieckim, w odstępie dziewięciu lat. Tom obejmujący dokumenty za lata 1917-1918 ukazał się we Wrocławiu w 2006 r. nakładem Oficyny Wydawniczej Atut Wrocławskiego Wydawnictwa Oświatowego (*Finland 1917-1918 in the Documents of the US Department of State*, Wrocław 2007, 599 ss.). Do przygotowania tego tomu przyczyniły się finansowo amerykańska fundacja „Finlandia”, fińska fundacja Nilo

Helandera oraz polskie, renomowane Centrum im. Willy Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego.

Tom zawierający dokumenty za okres od stycznia do lipca 1919 r. wydany został dopiero dziewięć lat później, w 2015 r., w wydawnictwie uniwersytetu w Greifswaldzie (Niemcy) w serii Publikationen des Lehrstuhls für Nordische Geschichte (*Finland in the Documents of the US Department of State: January - July 1919*, 487 ss.). Szkoda, że oba woluminy nie tworzą pod względem edytorskim jednej całości, korzystanie z nich obydwu będzie bowiem stanowić dla wielu użytkowników bardzo poważne utrudnienie, związane z trudnością w dotarciu do pozostałego z tomów. Należy się jednak domyślać, że stało się tak z powodu trudności w znalezieniu środków, które mogłyby umożliwić opublikowanie edycji w jednym wydawnictwie.

Edycja jest wyborem z liczącej ponad 60 tys. stron kolekcji dokumentów Departamentu Stanu USA, której mikrofilmy znajdują się w zasobach Biblioteki Parlamentu w Helsinkach. Autor wyboru i redaktor edycji uwzględnił też dokumenty wcześniej już opublikowane, zwłaszcza znaną każdemu historykowi dyplomacji pod skrótem FRUS serię amerykańskich dokumentów dyplomatycznych, serię „Woodrow Wilson Papers” oraz pomniejsze zbiory publikacji źródeł amerykańskich.

Oba obszerne tomy przynoszą znacznie ponad tysiąc dokumentów (raporty, telegramy, listy, protokoły, notatki i in.), w olbrzymiej większości publikowanych po raz pierwszy. Pokrywają się one z okresem uzyskania autonomii przez Wielkie Księstwo Finlandii w 1917 r., wojny domowej 1918 r. a w końcu uzyskanie międzynarodowego uznania. Publikowane materiały nie dotyczą zresztą wyłącznie problematyki fińskiej, ale rzucają światło na rolę Skandynawii czy krajów bałtyckich, zwłaszcza Estonii i Łotwy. Wolumin obejmujący dokumenty z 1919 r. przynosi też materiały dotyczące spraw polskich, zwłaszcza w okresie ich procedowania podczas paryskiej konferencji pokojowej w pierwszej połowie tego roku.

Oba tomy zostały opracowane pod względem edytorskim z bardzo dużym, znawstwem i z zachowaniem obowiązujących reguł. Zdaniem autora niniejszej recenzji mankamentem ocenianych tomów jest natomiast stosunkowo skąpa liczba przypisów, których duża część i tak jest odwołaniem się do innych, publikowanych w danym tomie dokumentów.

W autoreferacie dr Suchoples zgłosił też, jako część mającego stanowić wniosek o habilitację osiągnięcia naukowego, sześć artykułów naukowych z lat 2006-2016 (w tym cztery opublikowane w języku angielskim), które tematycznie łączą się bezpośrednio z głównym dziełem, czyli omówionymi powyżej dwoma tomami edycji amerykańskich dokumentów dyplomatycznych. Są to:

- *Stany Zjednoczone wobec kwestii fińskiej w roku 1917* [w autoreferacie omyłkowo: Finlandia i Stany Zjednoczone w roku 1917], „Zapiski Historyczne Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 65, 3-4 (2000), s. 107-132;

- *The American Attitude towards Finland and Poland in 1917 and 1918. An Attempt of Comparision*, „Studia Maritima” 15 (2002), s. 155-175;

- *Kwestia obecności wojsk niemieckich w Finlandii w roku 1918 w świetle dokumentów Departamentu Stanu USA*, „Rocznik Centrum Studiów Niemcoznawczych i Europejskich im. Willy Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego” 2 (2004), s. 187-199;

- *The Long Way Home from Russia in 1918. The Affair of Professor Henry Crosby Emery and Its International Implications*, w: J. Suchoples, K. Turton (editors), *Forgotten by History. New Research on Twentieth Century Europe and America*, Lit Verlag, Berlin - Munster - Zurich - London, 2009, s. 163-185;

- *Russia in 1917-1919 according to American Documents on Finland*, „Revolutionary Russia” 25, 2 (2012), s. 163-185;

- *In the Peripheries of Europe, on the Outskirts of Petersburg. World War I and Finland, 1914-1919*, w: J. Suchoples, S. James (editors), *Revisiting World War I. Interpretations and Perspectives of the Great Conflict*, Frankfurt a. M. - Bern - Bruxelles - New York - Oxford - Warszawa - Wien, Peter Lang Verlag 2016, s. 353-383.

Pierwszy z tych artykułów, opublikowany w 2000 r. w „Zapiskach Historycznych”, zatytułowany jest nieco inaczej, niż wersja tytułu, którą dr Suchoples podaje w swym autoreferacie. Autor zastanawia się w artykule nad powodami, dla których sprawa Finlandii pojawiła się w 1917 r. w amerykańskiej polityce zagranicznej (wskazuje m. in. na sprawę ewentualnego zakupu wielkich ilości amerykańskiego zboża dla ludności Finlandii). Artykuł oparty jest na rozległej

literaturze przedmiotu (w czterech językach), dokumentach opublikowanych oraz na materiałach ze wspomnianej wyżej kolekcji dokumentów z Departamentu Stanu USA. Bardzo dużą wartość przypisuję również artykułowi, opublikowanemu w roczniku Centrum im. Willy Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego, poświęconemu kwestii obecności wojsk niemieckich w Finlandii w 1918 r., które udzieliły pomocy rządowi fińskiemu, walczącymi z bolszewickimi rebeliantami (pierwsze oddziały niemieckie pojawiły się tam w marcu tego roku, ostatni żołnierze niemieccy opuścili Finlandię w grudniu). Dr Suchoples podejmuje, przede wszystkim na podstawie akt amerykańskich, kwestię niezwykle ważną, chociaż w literaturze (zwłaszcza niemieckiej) dokładnie już przedstawioną. Artykuł napisany został - przy zachowaniu wymogów naukowych - „z nerwem” i czyta się go znakomicie. Bardzo interesujący jest też artykuł ze „Studia Maritima” Uniwersytetu Szczecińskiego, zestawiający nastawienie Stanów Zjednoczonych do kwestii budowy (odzyskania) państwowości przez Polaków i Finów w ostatniej fazie I wojny światowej. Podstawową różnicą było zdaniem J. Suchoplesa postrzeganie Finlandii jako kraju związanego z Niemcami i tym samym nieprzyjaznego stronie zachodniej, ale na przełomie 1918/1919 Polska i Finlandia oceniane były przez Waszyngton już podobnie. Jako ważny i inspirujący oceniam artykuł z czasopisma „Revolutionary Russia” (periodyk wydawany przez grupę Routledge), poświęcony sytuacji w Rosji w latach 1917-1919, widzianej oczami Amerykanów na podstawie amerykańskich dokumentów dyplomatycznych. Wysoko oceniam też artykuł traktujący generalnie o roli Finlandii w I wojnie światowej i w okresie tuż po jej zakończeniu. Bardziej przyczynkarski charakter ma skądinąd interesujący artykuł o sprawie prof. Henry’ego C. Emery’ego (ekonomisty i dyplomaty) w 1918 r. i jej międzynarodowych implikacjach, opracowany głównie na podstawie materiałów amerykańskich. Zdaniem J. Suchoplesa Emery (miał stopień majora) był prawdopodobnie także szpiegiem. Aresztowany przez Niemców i internowany w Rzeszy, został zwolniony w ostatnich tygodniach wojny. Z kolei artykuł o wpływie I wojny światowej na sytuację Finlandii ma charakter bardziej syntetyczny.

Łącznie edycja dwóch niezwykle obszernych tomów dokumentów oraz sześć dużych artykułów o zbliżonej tematyce można uznać za duże osiągnięcie naukowe i punkt wyjścia do starań o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego. Do tego

dochodzi jednak także pozytywna ocena pozostałych publikacji dr. Suchoplesa oraz jego działalność na innych polach.

Pozostałe publikacje naukowe w okresie po uzyskaniu doktoratu

Dr Suchoples jest redaktorem lub (najczęściej) współredaktorem dziewięciu prac zbiorowych, autorem jedenastu artykułów w pracach zbiorowych (nazywanych w ostatnich latach zgodnie z dziwną modą „monografiami”) oraz kilkunastu artykułów w czasopiśmie naukowych. Większość tych publikacji ukazała się za granicą. Omawianie i ocena wszystkich tych publikacji jest w ramach niniejszej recenzji niemożliwa, ograniczę się zatem do kilku wybranych pozycji.

Ścisłe związana z „fińskimi” zainteresowaniami habilitanta jest jego obszerny artykuł *In the eyes of soldiers, diplomats and researches. History of the twentieth century Finland as an object of interests and study of German authors*, zamieszczony w tomie wydany przez Centrum im. Willy Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego pod współredakcją wnioskodawcy: *Entgrenzungen. Das 20. Jahrhundert nordeuropaeischer Geschichte im Spiegel der deutschen Forschung*, hrsg. von J. Suchoples und A. Mionskowski, Wrocław 2007, s. 139-176. Artykuł jest cennym przewodnikiem po wydanych dotyczących Finlandii wspomnieniach niemieckich dyplomatów i wojskowych oraz po wyjątkowo obszernej niemieckiej historiografii. Uwzględniony został też dorobek historyków z NRD. Autor scharakteryzował zarówno prace dotyczące stosunków niemiecko-fińskich (tych opracowań było w niemieckiej literaturze przedmiotu najwięcej), jak i prace dotyczące samej już historii Finlandii w XX w. Jako historyk zajmujący się polityką Berlina wobec Helsinek w okresie II wojny światowej cenię sobie ten artykuł szczególnie.

Jako wyczerpujący oceniam przygotowany na podstawie rozległej literatury przedmiotu i dokumentów opublikowany artykuł przedstawiający kryzys w stosunkach sowiecko-fińskich 1938-1939, poprzedzający atak ZSRR na Finlandię i początek tzw. wojny zimowej: *The Storm Gathers in the North. Finland and the Soviet Union in 1938 and 1939: From the Soviet April Proposals to the Outbreak of the Winter War*, który ukazał się w obszernym tomie zredagowanych przez J. Suchoplesa, S. James i B. Torquist-Plewe: *World War II Re-explored. Some New*

Millenium Studies in the History of the Global Conflict, Peter Lang, Berlin - Bern - Bruxelles - Ne York - Oxford - Warszawa - Wien 2019, s. 449-482.

Spośród pozostałych publikacji dr. Suchoplesa moją uwagę zwrócił artykuł *The birth of the legend. The odyssey of the cruiser Emden on presented by German daily newspapers, 1914-1915*, opublikowany w renomowanym „The International Journal of Maritime History”, 2017, vol. 29 (3), s. 544-568. Autor wykorzystał znajdującą się w Bundesarchiv (Berlin - Lichterfelde) kolekcję wycinków z niemieckiej prasy, głównie berlińskiej, w której relacjonowano kilkumiesięczny szlak bojowy niedużego niemieckiego krążownika. Samotne operacje „Emdena” w rejonie Pacyfiku (m. in. u wybrzeży Malezji) jako tzw. rajdera oraz odyseja kilkudziesięcioosobowej części załogi, której przez Holenderskie Indie Wschodnie i Półwysep Arabski udało się przedostać do Konstantynopola, a stamtąd do Berlina, były przez niemiecką prasę i propagandę bardzo mocno eksploatowane jako przykład heroizmu niemieckiej marynarki wojennej.

Spośród pozostałych przekazanych przez wnioskodawcę tekstów moją uwagę - ze względu na moje pozanaukowe zainteresowania dziejami polskiej kinematografii - wzbudził artykuł z czasopisma grupy wydawniczej Routledge: *Representation of the Outbreak of World War II in Polish Film, 1945-1967: From Partial Recognition to a Component of National Memory*, „Central Europe” 2017, s. 1-19. Bogato udokumentowany (np. wykorzystano liczne recenzje poszczególnych filmów z polskiej prasy branżowej, a przy tym prezentujący komplet filmów wyprodukowanych w tym okresie, artykuł jest najlepszym opracowaniem tego zagadnienia w dotychczasowej literaturze. W udany sposób łączy też dzieje kultury (tu: filmu) z historią polityczną powojennej Polski.

Obszerny artykuł (także w języku angielskim) poświęcony tej problematyki w okresie następnym, 1968-1989, otrzymałem w wersji przygotowanej do druku. Nie oceniałem jednak zamieszczonych w dokumentacji materiałów przedstawionych w formie maszynopisu, które nie ukazały się jeszcze drukiem. Nie jest to przyjęte w tego rodzaju procedowaniu.

Działalność popularyzatorska i translatorska

Habilitant dokumentuje w swych materiałach uczestnictwo w pracach nad trzema wystawami, z których jedna została przygotowana w Berlinie, a dwie w Kuala Lumpur.

Przetłumaczył na polski (z angielskiego) trzy książki prof. Matti Klingego z Helsinek; jest to m. in. *Krótką historia Finlandii* tego autora, znana, wykorzystywana i ceniona. Był redaktorem numeru miesięcznika „Mówią Wieki”, poświęconego Finlandii i związkom polsko-fińskim (2016, wydanie dwujęzyczne, pod patronatem Ambasady RP w Helsinkach).

Do działalności popularyzatorskiej dr Suchoples zalicza także swe wykłady gościnne w kraju i za granicą, których jest w wykazie około trzydziestu, głównie za granicą, w kilku państwach. Wydaje mi się, że większość z tych wystąpień można by zakwalifikować nie jako popularyzację, lecz wystąpienia ściśle naukowe.

Nagrody i odznaczenia

Za swą działalność badawczą habilitant został w 2008 r. uhonorowany Nagrodą I Stopnia rektora Uniwersytetu Warmijsko-Mazurskiego w Olsztynie. W 2017 r. otrzymał on od rządu Finlandii Krzyż Komandorski I Klasy z Gwiazdą Orderu Białej Róży Finlandii jako wyraz uznania za istotny wkład w badaniach nad rolą Finlandii w stosunkach międzynarodowych.

Inne

Niestety wnioskodawca nie podał danych naukometrycznych, jak sumaryczny współczynnik Impact Factor, sumaryczna punktacja ministerialna, liczba cytowań oraz indeks Hirscha, którymi legitymuje się kandydat na dzień wszczęcia postępowania. W autoreferacie z zaskoczeniem znalazłem obszernie fragmenty dotyczące dalszych planów naukowych habilitanta. Nie wiem, po co zostały one tam zamieszczone, jako że nie mogą one podlegać ocenie w procedurze habilitacyjnej.

Nie mogę też odnosić się do nadesłanych mi tekstów w formie manuskryptów, które dopiero zostały złożone do druku.

Podsumowanie

Jestem pełen podziwu dla ruchliwości zawodowej habilitanta i jego aktywności na wielu polach, w tym organizacyjnej. Jest to rzadki przypadek polskiego naukowca, a szczególnie historyka, niezwykle czynnego przede wszystkim za granicą.

Przedmiotem niniejszej opinii jest jednak przede wszystkim dorobek naukowy Jarosława Suchoplesa. Przedstawione przez niego do oceny dwutomowa, obszerna edycja dokumentów amerykańskich, odnoszących się do Finlandii, wraz z artykułami poświęconymi roli Finlandii w stosunkach międzynarodowych, pozwalają mi ocenić ten dorobek jako znaczący. Ocena pozostałych nurtów aktywności dr. Suchoplesa nakazuje stwierdzić, że jest on obecnie najbardziej kompetentnym znawcą najnowszej historii Finlandii w Polsce.

W konkluzji opowiadam się za przyznaniem dr. Jarosławowi Suchoplesowi stopnia doktora habilitowanego.

Poznań, 28 lutego 2022 r.